

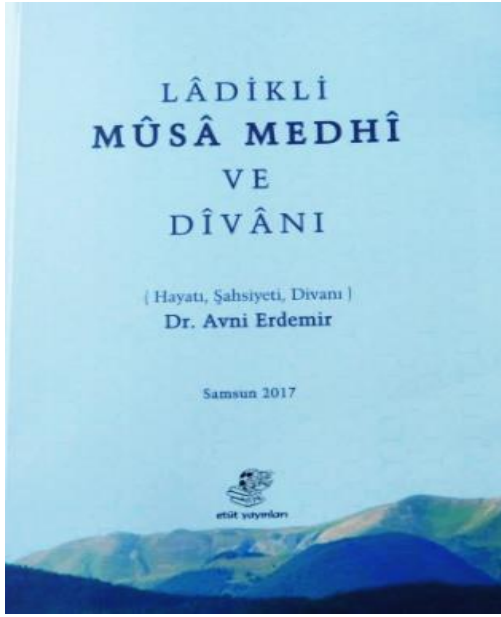
Researcher: Social Science Studies

RSSS
ISSN:2148-2691

(2018) Cilt 6 / Sayı 2, s. 313 -317

(Kitap Tanıtım ve Değerlendirme) Lâdikli Mûsâ Medhî ve Dîvânı

Semih YEŞİLBAĞ¹

Şu kim dil bağladı bâğ-ı cihâna
Hazer kıl gaflet-i cehlinden anuñ
Düşen merd ayağına kim çeke el
Denî dünyâdan [hem] ehlerinden anuñ
(Lâdikli Medhî)

Üniversitelerimizin eski Türk edebiyatı bilim dalında yapılan tezler, akademik çalışmalar ve şahsî gayretlerle ortaya konan eserler, sönmeye yüz tutmuş bir ateşin son kıvılcımlarının, yeni nesil içerisinde bu edebiyata gönül vermiş olanlara da ulaştırılmasında önemli bir vazife görmektedir. Yıllardır bu edebiyatın ürünleri üzerinde çalışmalar yapılagelmiştir. Ne var ki hâlâ gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen eserler bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Lâdikli Mûsâ Medhî'nin divanı Sayın Dr. Avni Erdemir tarafından keşfedilip titiz bir çalışma ve akıcı bir üslupla ilim âlemine kazandırılmıştır.

Şiirlerinde Medhî, Mûsî-yi Medhî, Mûsî-yi Hâcı, Mûsâ, Hâcı Mûsâ, Medhî-yi Mûsâ mahlaslarını kullanan şairin, Amasya'da bulunan şehzâdelerin sayfiye yeri olarak gittikleri Lâdik'te, 1440'lı yıllarda doğduğu ve 1526'dan önce de vefat ettiği tahmin edilmektedir. Kaynaklarda, Lâdik'in o zamanlar bağlı olduğu Amasya'da, Hacı Mûsâ ismiyle bilindiği, Sultân Selim (Yavuz) zamanında yaşadığı, birkaç kere hacca gittiği, hacda duygulu sohbetler ettiği, şiirlerinin dinî mahiyette olduğu, Mekke'de medfun olduğu bilgileri yer almaktadır. Divanı, Dr.Avni Erdemir tarafından, üzerinde ilk defa akademik bir çalışma yapılarak ortaya konmuştur. Eserin tanıtılmasının eski Türk

¹ Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, syesilbag@hotmail.com

edebiyatı araştırmalarının gündeme taşınması açısından faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Eser, uzunca bir ön söz ve dört bölümden oluşmaktadır. Erdemir, ön sözde Lâdik'in tarihinden, Amasya'da yetişen önemli divan şairlerinden, eserin genel olarak içerik ve üslup özelliklerinden bahsetmiştir.

Birinci bölümde Medhî mahlasını kullanan şairlerden bahsedilmiş, ardından Mûsâ Medhî'nin tezkirelerde ve divanında yer alan şiirlerinden hareketle ulaşılan bilgiler ışığında hayatı ve edebî kişiliği ortaya konulmuştur. Burada, en önemli bilgilerin Latîfî tezkiresinde yer aldığı, diğer tezkirelerdeki bilgilerin genellikle Latîfî Tezkiresi'ndeki bilgilerin tekrarı niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Divanda İkinci Bâyezid için dört şiir, Kanuni Sultân Süleymân için üç kaside yazılmasına rağmen bu iki pâdişâh arasında yaşamış ve Osmanlı tarihinin en önemli pâdişâhlarından biri olan Yavuz Sultân Selim için hiç şiir yazılmamıştır. Bu hususta, Erdemir tarafından, 1481-1511 yılları arasında otuz yıl Amasya'da şehzâdelik yapan ve Yavuz Sultân Selim'le giriştiği taht mücadelesi sebebiyle öldürülen Şehzâde Ahmed'e, şairin muhabbetinden kaynaklanmış olabileceği tespiti yapılarak ilginç bir noktaya değinilmiştir. Lâdik'te Şehzâde Ahmed'in sarayının bulunması ve şairin bazı şiirlerinde Şehzâde Ahmed'den övgü ve saygı ile bahsetmesi, bu düşünceyi destekler niteliktedir. Divanda yer alan 20 ve 21 numaralı şiirler de edebî bir eserde tarihî bazı ipuçlarına yer vermesi bakımından Erdemir'in yukarıda zikredilen düşüncesini teyit eder niteliktedir.

Birinci bölümün üçüncü kısmında divanın nüsha tavsifi ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Erdemir, burada müstensihî belli olmayan 99 varaklık divanın Edirne Selimiye Yazma Eserler kütüphanesi 2135 numarada kayıtlı olduğu, fizikî durumu, ölçüleri, hangi nazım biçimlerinden kaç şiir olduğu ve istinsah tarihi gibi bilgilere yer vermektedir. Ardından divanın tertibi bölümüne geçilmiş ve burada şiirlerin nazım şekillerine göre değil, nazım türlerine göre tasnif edildiği tespiti yapılarak, divanın klasik divan tertibine göre düzenlenmemiş olduğu belirtilmiştir. Erdemir de bu divan tertibine müdahale etmemiş, inceleme yaparken yazma nüshadaki sırayı esas almıştır. Murat A. Karavelioğlu tarafından yayına hazırlanan *Mecmû'a-i Kasâ'id-i Türkiyye* adlı mecmuada yer alan Medhî'ye ait 2'si terkîb-bend, 5'i kaside toplam 7 ortak şiir tespit edilerek bunların divandaki şiirlerle karşılaştırması yapılmış ve nüsha farkları dipnotlarda belirtilmiştir. Bahsi geçen bu 7 şiirin, eserin doğru metninin ortaya konulması için mecmûa ile karşılaştırmasının yapıp farklılıkların tespit edilmesi, mecmûalar üzerindeki çalışmaların ne kadar değerli olduğunu göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

İkinci bölümde divanın şekil ve dil özellikleri incelenmiştir. Bu bölüm, kendi içerisinde "nazım şekilleri, kafiye ve redif, vezin, dil ve imlâ özellikleri, atasözleri ve deyimler" alt başlıklarından oluşmaktadır. Divanda yer alan 49 gazel, 18 kaside, 3 kıt'a, 3 mesnevi, 2 terkîb-bend, 2 murabba, 1 tercî-bend, 1 matla olmak üzere toplam 79 şiirin hangi nazım biçimleriyle yazıldığı bir tablo halinde gösterilmiştir. 49 şiirin gazel tarzında yazıldığı; dolayısıyla en çok kullanılan nazım biçiminin gazel olduğu tespiti yapılmıştır. Bu bölümde bulunan, şairin ayağının kırılması üzerine Amasyalı bir tabîbi hicveden "*Der-fevâ'id-i Ten-dürüstî ve Derd-i pâ-yı Medhî Der-zemân-ı Tabîb-i Kâfir-i Kerîh Be-Amâsiye*" başlıklı şiir, sağlık hakkında bazı önemli tavsiyelere de yer vermektedir.

Redif ve kafiye bahsine gelindiğinde ise şiirlerde daha çok kelime halindeki redifin; kafiyede ise daha çok tam ve zengin kafiyenin olduğu, incelemeye tabi tutulan 71 şiirin redif ve kafiye tablosu verilerek bunun üzerinden okuyucuya gösterilmeye çalışılmıştır. Erdemir, burada Medhî'nin, kafiye ve redif kullanımında genel olarak başarılı olduğu; ancak bazı beyitlerde kafiyeleri hatalı kullandığı tespitini yapmakta, bu fikrini divandan seçtiği örnek beyitlerle desteklemektedir. Ayrıca Erdemir tarafından, mısraları vezne uydurmak için bazı yerlerde takdim tehir yapılmış ve bunlar da dipnotta gösterilmiştir. Divandaki arkaik kelimeler tespit edilmiş, şairin ahenk sağlamak, öğretici ve öğüt verici niteliklerinden yararlanmak için kullandığı atasözleri ve deyimlerden bazıları da örneklendirilmiştir. Zaten Medhî'nin şiirlerinin en belirgin özelliğinin öğüt verici mahiyette olduğu görülmektedir.

Üçüncü bölümde “divanda dikkat çeken muhteva özellikleri” ana başlığı altında, divandaki konuların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve şu alt başlıklarla divan incelemesine geçilmiştir: Divanda ele alınan konular, divanda yer alan gerçek kişiler, divanda yer alan gerçek mekânlar. Erdemir, divanda ele alınan konuları da şu alt başlıklarla incelemektedir: Allah, Hazret-i Muhammed, çehâr-yâr, bahâr, sonbahâr, ihtiyarlığın zorlukları, dünya sevgisini ve nefsin arzularını terk, az uyumanın ve erken kalkmanın önemi, Kur'ân-ı Kerîm, rebîulevvel ayı, recep ayı, şabân ayı, ramazân ayı, ramazân bayramı, kurban bayramı (zilhicce ayı), Kabe'yi tavaf arzusu, cumanın fazîletleri, günlük hayata dair bir olay (şairin ayağının kırılması). Medhî divanında şiir sayısı bakımından üzerinde en çok durulan konunun peygamber sevgisi olduğu tespiti yapılmaktadır. Bu şiirlerde Hazret-i Muhammed'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesi, peygamberlerin önderi olması, doğumu, savaşları ve mucizeleri; sade bir üslupla anlatılmaktadır. Şaire göre Hz. İsa bile Efendimiz Hz. Muhammed'in ümmetinden olmak için, Allah'tan uzun ömür dilemiştir:

Ümmetünden olmak istedi dil ü cândan Mesîh

Virdi aña ömr-i dırâz ol mâlik-i milk-i kadem (3/7)

Çehâr-yâr-ı güzîn; yani Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'den hiçbirini yermemek, düşmanlık gösterip kin tutmamak gerektiği belirtilmekte, gönlünde bi'dât zehri olanların bile bu dört seçkin kişiyi sevmesiyle kalbindeki illetin derman bulacağı söylenmektedir. Medhî divanında bahâr konusu, sadece bahârdan bahsedilen kasidelerin nesip bölümünde değil, alışılmışın dışında olarak, bu şiirlerde baştan sona bahârdan bahsedilerek yer almaktadır. Medhî, bahâr ve ömür arasında ilişki kurarak “Nasıl bahâr geçiciyse ömür de fânîdir, hayatın güzelliklerine aldanılmamalı, bâkî âleme hazırlık yapılmalı.” mesajını vermektedir. Şaire göre bu dünyanın iki yüzlülüğünü görmek için bahâr ile sonbahâra bakmak yeter. Ona göre asıl önemli olan nakştan nakkâşa varmak ve nefsi terbiye etmektir:

Her ne sûret gösterür saña çarh âyîne-vâr

Ârif ol aldanma nakşa nakşdan nakkâşa var (19/3/5)

Âlna aldanma zinhâr iki yüzlüdür cihân

Şâhid istersen yeterdür nev-bahâr ile hazân (19/4/5)

Aldanacak sûreti yokdur cihânuñ yâr hay

Âhirin fikr it bahâr ile hazânuñ var hay (19/10/5)

Sen de ger bugün ölmezden öñdin ölesin

Yarın anda dahı yig dirlik güzellik bulasın (19/17/5)

Dikkat çekici diğeri bir konu da “az uymanın ve erken kalkmanın önemi” alt başlıklı bölümdür. Divanda uyku konusunu işleyen iki şiir vardır. *Der-kesret-i H^vâb-ı Gâfilân Der-Midhât-i Seher-Hîzân* başlıklı şiirde erken kalkmak övülmekte, fazla uymanın gafletten kaynaklandığı belirtilmektedir. Şair uyku konusunda şu tavsiyelerde bulunmaktadır: Uyunacaksa halvette uyunmalı, sohbet esnasında ve kesret halkasında uyunmamalıdır. Abes sözler ve gıybet ederken uykusu gelmemesine rağmen, sohbet ortamında uyuklayan kişinin bu hali, şaşılacak bir durumdur ve bu şekilde davranan kişi, sohbetin bereket ve zevkenden mahrum kalır. Uykuya düşkünlük cihân endişesini terk etmekle mümkündür:

Aceb budur ki gelmez gözlerüñe

Abes sözlerde vü gıybetde uyhu

Uyuma Hak kelâma tut kulağün

Ki bâtl hûdur ol hâletde uyhu

İbâdetdür eger uyursa âlim

Velî kor câhili hasretde uyhu

Cihân endişesin terk eyle Medhî

Ki komaya seni gafletde uyhu (55/6-9)

Medhî, uykudan bahseden ikinci şiirinde, insanların seher vaktinde kalkmasının gerektiğini belirtir. Çünkü seher vakti yapılan dualar, makbuldür. Bu vakitte uyanmak; ömrü uzatır, rızkı artırır. Dertli insanların derdine bu vakitlerde edilecek dualar dermân olur. Şair, peygamberimiz Hz. Muhammed’in doğduğu ay olduğu için rebiulevvel ayını övmüş, bu ay için üç kaside yazmıştır. Ayrıca içinde regaip gecesi de olduğundan recep ayı için bir şiir, içinde berat gecesi olduğu için şabân ayı için bir şiir; Hz. Muhammed “*ümmeimin ayı*” dediği için ramazân ayı için üç şiir yazmıştır. Ramazânın bitmesinin hüznü ve bayramın gelmesinin sevinci, biri Farsça olan üç şiirle dile getirilmiş, ramazân ayında kazanılan güzel hasletlerin terk edilmemesi ve bayramda fakir fukaraya yardım edilmesi gerektiği belirtildikten sonra şair, kendisi için de şiirini okuyanlardan hediye olarak hayır dua edilmesi temennisinde bulunmuştur.

Key sakın varup bugün murdâra düşme iy cüvân

İtmiş iken oruc ayı sini hoş pâk u nâzîf (71/6)

Siz de Medhî dâ’iye bayramlık iy merdân-ı dîn

Bir duâ-yı hayr idüñ şâd olsun ol pîr ü zaîf (71/9)

Üçüncü bölümün ikinci alt başlığı “*divanda yer alan gerçek kişiler*” adını taşımaktadır. Bu bölümde Sultân İkinci Bâyezîd için üç kaside ve bir murabba, Kanuni Sultân Süleymân için üç kaside; Şehzâde Ahmed ile dolaylı yoldan ilgili iki şiir ve bu şiirlerin muhtevalarına dair değerlendirmeler yer almaktadır. Bunlar içerisinde en ilgi çekici olan, on bentten oluşan *Murabba Der-üftâden-i Âteş Be-Hâne-i Medhî ve Arz-ı Ân*

Sultân-ı Gâziyân başlıklı murabbadır. Medhî, bu şiirinde Lâdik'te yanan evi için Sultân Bâyezid'den yardım istemektedir:

Şehr-i Lâdik içre bir gülşende tutmuşdum makâm
Hûbdı cân bülbülinüñ vakti anda subh u şâm
Yandı nâ-gâh oda anuñçün yanup dil dir müdâm
Kaldı Medhî andelîbüñ hânesüz devletlü hân (9/2)
Şâh-ı âlem çâker-i bî-çâreñi yâd eyle gel
Bend-i gamdan bende-i miskîn[i] âzâd eyle gel
Hâtır-ı vîrâneyi lütfuñla âbâd eyle gel
Kaldı Medhî andelîbüñ hânesüz devletlü hân (9/9)

Evi yanan Medhî'nin sesi İkinci Bâyezid'e ulaşmış ve kendisine otuz bin gümüş gönderilmiştir. Bunun üzerine Medhî, teşekkür için sultâna bir şiir daha yazmıştır. Bu durum, Erdemir'in de belirttiği gibi Osmanlı pâdişâhları nezdinde şiirin ve şairin değerini göstermesi bakımından önemli bir örnektir. Zira taşrada yaşamasına rağmen bir şair, yazdığı bir şiir vasıtasıyla pâdişâha ulaşip sıkıntısını dile getirmiş; pâdişâh da talebini dikkate alarak ona yardımcı olmuştur.

Üçüncü bölümün üçüncü alt başlığı ise "*Divanda yer alan gerçek mekânlar*" adını taşımaktadır. Bu bölümde *Lâdik*, *Böğürdelen*, *Belgrad*, *Rodos* başlıkları yer almaktadır. Bu şiirlerde Lâdik'ten doğal güzelliği; Böğürdelen, Belgrad ve Rodos'tan ise Kanuni Sultân Süleymân'ın bu yerleri fethi sebebiyle bahsedilmektedir. Bu bölümün akabinde Erdemir'in, divan incelemesiyle vardığı genel sonuçları özetlediği "sonuç" ve eserini hazırlarken yararlandığı kaynakları gösterdiği "kaynakça" bölümleri gelmektedir.

Dördüncü bölüm "*Lâdikli Mûsâ Medhî Dîvânı*" ana başlığını taşımakta ve bölüm kendi içerisinde "metnin kurulmasında izlenen yol, çeviriyazı alfabesi, divanın çeviriyazılı metni" alt başlıklarından oluşmaktadır. Erdemir, "metnin kurulmasında izlenen yol" alt başlığında divanı incelerken uyduğu ilkeleri maddeler halinde sıralamış, çalışmasını kendi içerisinde nasıl tutarlı hale getirdiğini okuyucularla paylaşmıştır. Divanın çeviriyazılı metnini verirken aruza uymak için, metne yaptığı müdahaleleri, nüsha farklılığı olan kısımları, metinle ilgili açıklamaları ve metinde okunamayan yerler varsa, bunların Arap harfli yazılışını dipnotta göstermiş, kitabın sonuna da Medhî divanından örnek varakları ekleyerek, çalışmasını tamamlamıştır.

Kitabın, yazarı ve başta klasik Türk edebiyatı alanı olmak üzere, Türk kültürü ve edebiyatı alanıyla ilgili çalışmalar için katkı sağlayacağı açıktır. Bu vesileyle kitabı hazırlayan değerli hocamızı tebrik ediyor, kitabın hayırlı olmasını diliyoruz.